

Konjunktivens forunderlige hændelser. Om modusbrug efter ske-verber i italiensk

Anders Tvilstegaard

Abstract

This article examines mood selection in complements headed by Italian happen-verbs (*capitare, succedere, accadere, avvenire*) using corpus data from CORIS. These verbs are noteworthy because they frequently select the subjunctive even when the embedded content is factual, and because they show systematic variation. The analysis argues that this variation is best explained by the distinction between *States-of-Affairs* and *propositions*. The subjunctive is the default choice when the complement designates a *States-of-Affairs*, while the indicative appears when the complement functions as an informationally autonomous unit and is thus construed as a proposition. The results challenge modal-based accounts and the traditional tripartite classification of subjunctive contexts.

Nøgleord

ske-verber, modus, sagforhold, proposition, komplementsætninger

1. Indledning¹

Den semantiske gruppe af verber som her betegnes *ske-verber* (*capitare, succedere, accadere, avvenire* ‘ske’), har hidtil kun spillet en begrænset rolle i studier af modusbrug i italiensk. Alligevel er de interessante fordi de udfordrer den gængse forestilling om det semantiske grundlag for kontrasten mellem indikativ og konjunktiv. Disse verber kan nemlig styre konjunktiv, selv når indholdet udtrykt i komplementsætningen fremstår faktuel²:

1 Denne artikel er udarbejdet med støtte fra Carlsbergfondet, bevilling CF24-0454.

2 Eksemplet kommer fra CORIS, se afsnit 4.1.

- (1) *Una volta sola è accaduto che Pinocchio diventasse opera. Fu il 1 giugno del 1985.*

‘Det er kun sket én gang, at Pinocchio blev.KONJ til en opera. Det var den 1. juni 1985.’

Samtidig er der en markant variation i modusbrug mellem de enkelte ske-verber: *succedere* forekommer for eksempel oftere med indikativ end de øvrige – en forskel der formentlig hænger sammen med morfologiske faktorer, herunder tids- og aspektvalg (Schmitt Jensen 1970: 191-193 + 237-238). En bedre forståelse af fænomenet forudsætter derfor en systematisk undersøgelse der både tager højde for konjunktivens funktion og for de faktorer der betinger modusvekslen. På denne baggrund undersøger denne artikel modusvalget i komplementsætninger til italienske ske-verber på grundlag af korpusdata fra CORIS. Analysen har til formål at klarlægge hvilke semantiske faktorer der betinger valget mellem indikativ og konjunktiv.

2. Teoretisk og deskriptiv baggrund

2.1. Gængse forklaringer på modusvalg

Forklaringer på modusvalg i italienske komplementsætninger har i overvejende grad været formuleret inden for det der betegnes som **modal approaches** (Portner 2011: 1267). Fælles for disse tilgange er antagelsen om at verbalmodus signalerer at indholdet af komplementsætningen fortolkes inden for en særlig modal kontekst som etableres af det styrende prædikat. Indikativ analyseres typisk som den modus der er forenelig med en fortolkning i en kontekst der minder om en helsætning og dermed om assertion, mens konjunktiv forbindes med kontekster der afviger fra denne type forankring.

Traditionelt er denne forskel blevet beskrevet ved hjælp af kontraster som **realis** vs. **irrealis** eller **assertiv** vs. **ikke-assertiv**, der kan forstås som forskellige måder at karakterisere de modale kontekster eller “skygger” som det styrende prædikat kaster over sin komplementsætning. Disse begrebspaar vil kort blive diskuteret i det følgende.

I nyere analyser er kontrasten mellem realis og irrealis blevet omfortolket således at den ikke længere primært forstås som en forskel mellem faktiske og ikke-faktiske forhold. Hos Giorgi & Pianesi (1997) forstås irrealis som et udtryk for at komplementsætningens indhold fortolkes inden for en ramme hvor det indgår i en ordnet sammenligning med

alternative muligheder etableret af det styrende prædikat. I sådanne kontekster beskriver komplementsætningen ikke blot et potentielt forhold i verden, men et forhold der vurderes eller rangeres i relation til andre, relevante alternativer. I Portners (2018: 70) terminologi kan denne måde at forstå konjunktivens semantik på beskrives som en **comparision-based approach**, idet konjunktiv her forbindes med kontekster hvor det beskrevne indhold sammenholdes med eller evalueres i relation til relevante alternative muligheder. Realis betegner derimod kontekster hvor komplementsætningens indhold ikke indgår i en evaluerende/rangerende struktur, men præsenteres uden at blive sammenholdt med alternative, konkurrerende udfald og derfor minder om et selvstændigt udsagn eller en assertion.

Inden for mere funktionelt orienterede beskrivelser er forskellen mellem indikativ og konjunktiv ofte blevet knyttet til begrebet **assertion** (fx Bybee 1998). Assertion forstås her ikke som et spørgsmål om sandhedsværdi, men som et spørgsmål om hvilket indhold der bringes i forgrunden som den egentlige meddelelse. Komplementsætninger er i udgangspunktet ikke designet til selv at assertere deres indhold, men visse styrende prædikater kan trække komplementsætningens indhold frem til det Korzen (1999) kalder **assertionsplanet**. I sådanne tilfælde får komplementsætningen en status der minder om en helsætnings, hvilket typisk korrelerer med brugen af indikativ, mens konjunktiv fastholder indholdet i en underordnet, ikke-asserteret position (fx Bronzi 1977; Wandruszka 2001).

Selvom de modale tilgange har haft stor forklaringskraft i analysen af modusbrug, viser deres forklaringspotentiale sig mere begrænset i relation til verber der ikke etablerer en tydelig evaluerende/rangerende eller sammenlignende ramme for fortolkningen af deres komplementsætning. Dette gælder blandt andet italienske ske-verber der beskriver forekomst eller indtræden af begivenheder uden at placere det beskrevne indhold i en kontekst hvor det vurderes i forhold til alternative muligheder, ligesom de ikke entydigt kan siges hverken at fremhæve eller suspendere komplementsætningens indhold som et selvstændigt bidrag til diskursen. At disse verber ikke desto mindre ofte forekommer med konjunktiv, og at der samtidig kan observeres systematisk variation i modusvalg, peger på at der er andre faktorer på spil som ikke fuldt ud fanges af de modale tilgange.

2.2. Den gængse tredeling af konjunktivs anvendelser

Det er almindeligt i litteraturen at inddele konjunktivs anvendelser i tre overordnede kontekster: **volitive** (2), **dubitative** (3) og **valutative/faktive/tematiske** (4) **kontekster** (fx Wandruszka 2001; Salvi & Vannelli 2004: 255-259).

- (2) *Voglio/insisto/bisogna che Maria venga*
‘Jeg vil/jeg insisterer på/det er nødvendigt at Maria kommer.KONJ.’
- (3) *Dubito/credo/immagino che Maria venga*
‘Jeg tvivler på/tror/forestiller mig at Maria kommer.KONJ.’
- (4) *È strano/ è sorprendente/ è interessante che Maria venga*
‘Det er mærkeligt/det er overraskende/det er interessant at Maria kommer.KONJ.’

Spørgsmålet er imidlertid hvordan ske-verber bør placeres i denne inddeling. Wandruszka (2001: 445) kategoriserer ske-verber under den dubitative kontekst. Og den kategorisering forekommer da også velbegrundet i kontekster hvor komplementsætningen ikke refererer til en bestemt, enkeltstående begivenhed, men snarere til gentagne, generiske eller på anden måde uspecificerede hændelser, som i (5):

- (5) *Capita anche che la gente si **addormenti** mentre sto parlando.*
‘Det sker også at folk falder.KONJ i søvn mens jeg taler.’

I mange andre tilfælde er det imidlertid vanskeligt at karakterisere komplementsætningens indhold som dubitativt, hvilket Wandruszka da også anerkender. Når ske-verber anvendes til at introducere specifikke, afgrænsede begivenheder, som i (6), foreligger der hverken tvivl om indholdets realisering eller en epistemisk distance der naturligt kan motivere en dubitativ analyse:

- (6) *Una notte avvenne che mi **svegliassi** dopo poche ore di lieve sopore.*
‘En nat skete det at jeg vågnede.KONJ efter et par timers let søvn.’

Disse tilfælde lader sig derfor ikke uden videre indpasse i den gængse tre-

deling, hvilket peger på behovet for en anden måde at forstå modusvalget i komplementsætninger til ske-verber på.

3. Teoretisk ramme

3.1. *Sondringen mellem sagforhold og proposition*

En central forudsætning for den teoretiske ramme der udvikles i det følgende, er sondringen mellem **sagforhold** og **propositioner**. Sondringen er i litteraturen ofte blevet formuleret som en forskel mellem denoterbare entiteter hvor sagforhold er mere konkrete entiteter der kan siges at forekomme eller eksistere, mens propositioner beskrives som mere abstrakte entiteter der kan siges at være sande eller falske (Lyons 1977: 443-445). I denne artikel tages der imidlertid udgangspunkt i følgende funktionel-kognitive forståelse af sondringen.

“Sagforhold er typer af begivenheder eller tilstande, mens propositioner ud over at rumme et sagforhold også relaterer sagforholdet til en situation i en verden og giver noget information om denne situation. Den afgørende forskel er altså om indholdet kun er en begivenheds- eller tilstandstype, eller om den derudover også har status af noget information om en situation i en verden.” (Engberg-Pedersen et al. 2019: 168)

Sondringen mellem sagforhold og propositioner – undertiden betegnet med andre termer (se Boye 2023 for et overblik) – er bredt anvendt til at klassificere styrende prædikater ud fra den type betydning de tager som deres semantiske argument, og anvendes i den sammenhæng ofte til at redegøre for systematiske forskelle i valg af komplementtype (fx Dik 1997: kapitel 5; Cristofaro 2003; Dixon 2006: kapitel 18; Langacker 2010; Croft 2022: 560; Boye 2023). På denne baggrund analyseres forskellen mellem finit og infinit komplementering ofte i relation til netop sondringen mellem propositioner og sagforhold. For eksempel kan infinitivkomplementet i (7a) analyseres som betegnende et sagforhold der består i en konkret, praktisk færdighed som Emil tilegner sig, mens den indikativiske komplementsætning i (7b) kan siges at betegne en proposition, nemlig en brugbar information om hvordan man bedst sparker til en bold.

- (7a) *Jeg lærte Emil **at sparke** med vristen.*
 (7b) *Jeg lærte Emil at man **sparkes** bedst med vristen.*

Når forskellen mellem finit og infinit komplementering således ofte analyseres i relation til sondringen mellem sagforhold og propositioner, er det nærliggende at spørge om og hvordan den samme sondring kan bidrage til en semantisk forståelse af modusvalg i komplementsætninger.

3.2. *Modus-semantik baseret på sondringen*

Sondringen mellem sagforhold og propositioner har traditionelt ikke indtaget en central plads i moduslitteraturen, men har længe udgjort et centralt analytisk greb i især fransksprogede beskrivelser af konjunktiv-indikativ-kontrasten (fx Rochette 1988; Achard 1998; Jones 2010: 179-195). I nyere arbejde er sondringen desuden blevet anvendt som et semantisk udgangspunkt for beskrivelser af verbalmodus generelt (Boye & Harder 2018), herunder i analyser af den italienske indikativ-konjunktiv-kontrast (Andersen 2023). I disse analyser forbindes indikativ med propositioner og konjunktiv særligt med sagforhold. Konjunktiv forekommer også i visse propositionelle kontekster som kort diskuteres i afsnit 6.2.

Analysen der tager udgangspunkt i denne sondring, gør det blandt andet muligt at redegøre for at konjunktiviske komplementsætninger kan betegne både irrealis/ikke-asserterede sagforhold (8a) og realis/asserterede sagforhold (8b) (jf. Givón (1994: 280), hvor komplementen til implikative manipulative prædikater (8b) analyseres som realis/assertive og komplementen til ikke-implikative (8a) som irrealis/ikke-assertive).

- (8a) *Cecilia disse al padre che **sedesse**.* (Bach & Schmitt Jensen 1990: 504)
 ‘Cecilia bad sin far om at sætte.KONJ sig ned.’
 (8b) *Un tic faceva che **volgesse** o **alzasse** a ogni attimo il capo.* (Bach & Schmitt Jensen 1990: 500)
 ‘Et tic fik ham til at vende.KONJ eller løfte.KONJ hovedet hvert øjeblik.’

Modale tilgange som dem beskrevet i 2.1, har vanskeligt ved at redegøre for (8b) fordi konjunktiv her hverken markerer irrealis/ikke-assertion eller indgår i en sammenlignende eller rangerende struktur – et tic har ingen fortrukken verden – mens begge eksempler uden videre indfanges i en

sagforholdsbaseret analyse idet komplementsætningerne i både (8a) og (8b) kan siges at betegne sagforhold.

Samlet set peger gennemgangen på at sontringen mellem sagforhold og propositioner giver et velegnet semantisk udgangspunkt for beskrivelsen af modusvalg i komplementsætninger netop fordi den ikke forudsætter en modalt baseret fortolkning, men relaterer modusvalget til forskelle i indholdstype. I det følgende anlægges derfor den analytiske antagelse at indikativiske komplementsætninger betegner propositioner, mens konjunktiviske komplementsætninger betegner sagforhold. På denne baggrund kan de analytiske implikationer af denne forståelse nu diskuteres.

3.3. Analytiske implikationer for ske-verber

Den ovenstående analyse af modus-semantikken på italiensk har direkte implikationer for analysen af italienske ske-verber. Når disse verber optræder med konjunktivisk komplementsætning, analyseres komplementsætningens indhold som et sagforhold idet ske-verber netop beskriver hændelser, dvs. noget der kan siges at forekomme (propositioner kan ikke "ske"). Forekomst af indikativ forventes derimod at signalere at konstruktionen som helhed tillægges en propositionskompatibel fortolkning.

4. Data og metode

4.1. Korpus

Det empiriske grundlag for analysen udgøres af data fra CORIS-korpusset (*Corpus di italiano scritto*), et stort, balanceret referencekorpus for moderne italiensk skriftsprog. Korpusset rummer tekster fra perioden ca. 1980 og frem og omfatter en bred vifte af genrer, herunder journalistik, skønlitteratur, fagprosa og populærvidenskabelige tekster.

4.2. Indsamlingsmetode og kategorisering

Forekomsterne er indsamlet ved søgninger på lemma-niveau (dvs. alle bøjningsformer af verbet) *capitare*, *succedere*, *accadere* og *avvenire* i CORIS-korpusset. Analysen omfatter udelukkende tilfælde hvor verberne styrer en finit komplementsætning introduceret af *che*.

For hvert verbum blev der tilstræbt et datasæt på op til 500 forekomster hvor dette var muligt. For verbet *avvenire* kunne kun identificeres 119 forekomster.

Hver forekomst er manuelt kategoriseret med hensyn til modus og tempus i både helsætning og komplementsætningen. Derudover er der noteret

relevante adverbialled i helsætningen, herunder tidsadverbialer og negation i det omfang disse kan have betydning for modusvalget. Genreforskelle er derimod ikke systematisk kontrolleret i analysen, men udgør et oplagt perspektiv for videre undersøgelser af modusvariation ved ske-verber.

5. Analyse

5.1. *Kvantitativ analyse*

Tabel 1 giver et overblik over den generelle fordeling af indikativ og konjunktiv. “Andet” omfatter konditionalis og morfologisk sammenfald mellem indikativ og konjunktiv (fx i 1. person pluralis præsens).

Verbum	Indikativ	Konjunktiv	Andet
Accadere	99 (19,8%)	390 (78%)	11 (2,2%)
Avvenire	50 (42%)	68 (57,1%)	1 (0,9%)
Capitare	44 (8,8%)	450 (90%)	6 (1,2%)
Succedere	219 (43,8%)	267 (53,4%)	14 (2,8%)

Tabel 1: *Generel modusfordeling*

Tabellen viser at konjunktiv samlet set er den hyppigst forekommende modus, men at *succedere* og *avvenire* udviser en relativt jævn fordeling mellem indikativ og konjunktiv, sidstnævnte dog på et mere begrænset datagrundlag.

Ud over den overordnede modusfordeling peger materialet på tre gennemgående tendenser. For det første forekommer konjunktiv ofte i tilfælde hvor helsætningen indeholder et modalverbum såsom *potere* ‘kan’ (9a). For det andet ses konjunktiv hyppigere ved negerede helsætninger (9b).

(9a) *Lei dice che può accadere che l’allievo **superi** il maestro.*

‘Hun siger at det kan ske, at eleven overgår.KONJ læreren.’

(9b) *Non capitava mai che lei **usasse** il proprio cognome in presenza di Tengo.*

‘Det skete aldrig at hun brugte.KONJ sit eget efternavn i Tengos nærvær.’

Endelig viser materialet en mere bemærkelsesværdig tendens idet komplementsætninger oftere står i indikativ når helsætningen er i *passato remoto* (simpel fortid) som i (10a), end når den er i *passato prossimo* (sammensat

fortid) som i (10b), selv om begge tempusformer grundlæggende anvendes til at udtrykke afsluttede, afgrænsede handlinger.

- (10a) *Dunque accadde che **imparai** a leggere e a scrivere molto prima della scuola elementare.*

‘Så det skete at jeg lærte.IND at læse og skrive længe før folkeskolen.’

- (10b) *Non importava che l'altro fosse più grande d'età, più grosso, o che fosse insieme ad altri. Lo stendevo e basta. Naturalmente è successo pure che al tappeto ci **finissi** io.*

‘Det var ligegyldigt om den anden fyr var ældre, større eller sammen med andre fyre. Jeg slog ham bare ud. Selvfølgelig endte.KONJ jeg også i gulvet.’

Denne observation vil blive diskuteret nærmere i afsnit 5.2.3.

5.2. *Kvalitativ analyse*

Analysen bekræfter overordnet sagforholdsanalysens forklaringskraft. Hvis komplementsætningen analyseres som udtryk for et sagforhold, følger det at nærmere specifikationer af sagforholdets forekomst – herunder tidlige og kvantitative adverbialled – som udgangspunkt ikke påvirker modusvalget. Dette ses blandt andet ved at adverbialled der kvantificerer sagforholdet med hensyn til hyppighed eller antal (fx *raramente* ‘sjældent’, *una volta* ‘en gang’, *due volte* ‘to gange’, *molte volte* ‘mange gange’), som udgangspunkt ikke medfører et skift i modus. Konjunktiv forekommer således typisk både ved enkeltstående, gentagne og sjældne begivenheder, som illustreret i følgende eksempler.

- (11a) ***Raramente** accadeva che guardasse qualcuno direttamente in viso.*

‘Det skete sjældent at han så.KONJ nogen direkte i ansigtet.’

- (11b) ***A volte** capitava che avessi abbastanza soldi per comprare un dolcetto.*

‘Nogle gange skete det at jeg havde.KONJ penge nok til at købe en lille kage.’

- (11c) *Capita **spesso** che, per gioco, i piccoli si scambino gli spazzolini.*

‘Det sker ofte at de små for sjov bytter.KONJ tandbørster.’

- (11d) *Dal 1950 ad oggi per **undici volte** è accaduto che un pilota si sia aggiudicato le prime due gare stagionali.*

‘Fra 1950 til i dag er det sket elleve gange at en kører har.KONJ vundet sæsonens to første løb.’

- (11e) ***Due volte** accadde che nei pressi si sviluppasse un incendio, prontamente estinto dalla squadra pompieri interna.*
 ‘To gange skete det at der i nærheden opstod.KONJ en brand, som hurtigt blev slukket af det interne brandmandskab.’
- (11f) ***Una notte, di due anni fa**, è capitato che ne parlasse.*
 ‘En nat for to år siden skete det at han talte.KONJ om det.’

Dette taler imod analyser der knytter konjunktiv snævert til generelle eller ikke-specifikke begivenheder, og peger i stedet på at det afgørende er at komplementsætningen betegner et sagforhold.

Analysen bekræfter således at konjunktiv er den forventede modus ved sagforholdskomplementsætninger. Samtidig viser materialet at indikativ også forekommer med en vis hyppighed ved ske-verber, særligt ved *succedere*. I det følgende identificeres tre faktorer der synes at motivere modusvalget.

5.2.1. Forgrundede komplementsætninger

Indikativ synes generelt at være motiveret af at komplementsætningen er diskursivt og informationsmæssigt mere selvstændig eller forgrundet. Denne analyse kan forstås inden for Boye og Harders (2007) diskursfunktionelle tilgang hvor konstruktionens sætninger konkurrerer om diskursprominens, og hvor det diskursprominente indhold fungerer som ytringens assertive kerne (se også afsnit 6.1).

Et særligt klart tilfælde af denne “diskursive opgradering” ses i konstruktioner med særligt *succedere* (i sjældnere tilfælde også ved de øvrige ske-verber, som (12b)), hvor verbet først optræder i et retorisk spørgsmål og dernæst genoptages i en komplementsætningskonstruktion:

- (12a) *Ma allora che succede? Succede che **sono** scivolato.*
 ‘Men hvad sker der så? Der sker det at jeg gled.IND.’
- (12b) *Che cosa capita? – dissero tutt’ e tre insieme. – Capita che Ernesto **ha** ragione: il treno è la soluzione al vostro problema.*
 ‘Hvad sker der? – sagde de alle tre i fællesskab. – Det viser sig at Ernesto har.IND ret: Toget er løsningen på jeres problem.’

I sådanne tilfælde fungerer helsætningen ikke som bærer af ny information, men genoptager et allerede etableret diskursivt udgangspunkt, mens den efterfølgende komplementsætning leverer den nye information og

dermed tildeles primær diskursprominens. Dette motiverer brugen af indikativ.

Eksempel (13) viser på særlig klar vis at helsætningen ikke er informationsmæssigt nødvendig og derfor kan udelades når komplementsætningen alene bærer den diskursprominente information.

- (13) *Cosa è successo? che mio marito da allora ce l'**ha** con me.*

‘Hvad er der sket? At min mand har_{IND} været vred på mig lige siden.’

Det er derudover bemærkelsesværdigt at komplementsætningerne i eksemplerne i (12a) og (13) ikke beskriver en hændelse i snæver forstand, men indeholder stativ relationsprædikater. Dette peger på at ske-verbet i disse konstruktioner ikke primært introducerer en hændelse, men snarere fungerer som et mere abstrakt prædikat. Dette leder videre til en anden motiverende faktor.

5.2.2. Propositionskompatibel brug af ske-verber

Den anden motiverende faktor for brugen af indikativ er at det styrende ske-verbum i visse kontekster får en konstaterende betydning der er kompatibel med en proposition. I disse tilfælde fungerer ske-verbet ikke primært som hændelsesintroducerende, men nærmer sig betydninger som ‘det forholder sig’ eller ‘det viser sig’, hvilket gør indikativ i komplementsætningen naturlig, forudsat at indikativ betegner en proposition. De følgende eksempler (og eksempel 12b) kan analyseres som tilfælde af en sådan propositionskompatibel brug af ske-verberne.

- (14a) *Succede che Duisenberg **è** un monetarista rigidissimo.*

‘Det viser sig at Duisenberg er_{IND} en meget rigid monetarist.’

- (14b) *Dunque, successe che il nonno **era** diventato vecchio.*

‘Så det viste sig at bedstefaren var_{IND} blevet gammel.’

- (14c) *Succede però che, per le stesse caratteristiche, non **piace** ai francesi.*

‘Men det forholder sig sådan at franskmændene netop af de samme grunde ikke bryder_{IND} sig om det.’

Eksemplerne i (14) illustrerer således at indikativ forekommer når ske-verbet anvendes i en konstaterende funktion hvor komplementsætningen præsenteres som et selvstændigt propositionelt indhold.

5.2.3. *Indikativ og passato remoto*

Som nævnt i afsnit 5.1 bruges indikativ hyppigere ved styrende verber i *passato remoto* end i *passato prossimo* trods deres grundlæggende samme funktion: i *passato remoto* forekommer 68 tilfælde med indikativ mod 24 med konjunktiv, mens forholdet i *passato prossimo* er 53 mod 95. Denne forskel i modusvalg ledsages af en tydelig forskel i komplementsætningens tempus idet indikativ med *passato remoto* overvejende forekommer sammen med *passato remoto* i komplementsætningen (15a og 15b), mens konjunktiv typisk optræder sammen med *imperfetto* (16a og 16b).

- (15a) *Accadde però che durante una sosta **fu** morso da un serpente velenoso.*
‘Det skete dog at han under et stop blev.IND.REM bidt af en giftig slange.’
- (15b) *Dunque accadde che **imparai** a leggere e a scrivere molto prima della scuola elementare.*
‘Så det skete at jeg lærte.IND.REM at læse og skrive længe før folkeskolen.’
- (16a) *Così accadde che, appena fondata, Roma **fosse** occupata, per circa un secolo, dai confinanti della riva destra del fiume.*
‘Således skete det at så snart Rom var grundlagt, blev.KONJ.IMP den besat i omkring et århundrede af naboerne på flodens højre bred.’
- (16b) *Avvenne dunque che il mio mestiere a un certo momento mi **apparisse** quasi del tutto inutile.*
‘Det skete at mit erhverv på et tidspunkt virkede.KONJ.IMP næsten fuldstændig ubrugeligt for mig.’

Det er vanskeligt med sikkerhed at afgøre hvilken faktor der er udslagsgivende, men indikativbrugen ved *passato remoto* kan muligvis hænge sammen med at denne tempusform bruges til at arkivere begivenheder som selvstændige kendsgerninger,³ hvilket kan understøtte en propositionel læsning af komplementsætningen. Samtidig er det netop indikativiske komplementsætninger realiseret i *passato remoto* der kan bidrage til den narrative fremdrift, og de kan i samme forstand som diskuteret ovenfor siges at være diskursivt prominente i konstruktionen.

3 Jeg takker Alexandra Kratschmer for at have gjort mig opmærksom på denne analyse, som tager udgangspunkt i upubliceret arbejde af Svend Bach.

Følgende eksempel illustrerer hvordan indikativiske komplementsætninger anvendes til at drive fortællingen videre.

- (17) *Ma mio padre non morì da eroe, non morì da padrone. Successe che si **ammalò**, e successe che **aveva** talmente pochi soldi, che quelli dell'ospedale lo diedero per morto e lo chiusero in un sacco che ancora respirava.*

‘Men min far døde ikke som en helt, han døde ikke som en mester.

Det skete at han blev.IND.REM syg, og det skete at han havde.IND.IMP så få penge at hospitalspersonalet udgav ham for død og lagde ham i en ligpose mens han stadig trak vejret.’

I *successe che si ammalò* introduceres en afsluttet hændelse i *passato remoto*, mens *successe che aveva talmente pochi soldi* introducerer en tilstand, der af semantiske grunde realiseres i *imperfetto*. På trods af denne forskel i tempus står begge komplementsætninger i indikativ og fungerer som centrale forløbspunkter i fortællingen der direkte motiverer den efterfølgende hændelse (*lo diedero per morto...*), hvilket understreger at den narrative fremdrift i konstruktionen i praksis realiseres i komplementsætningen snarere end i det styrende verbum.

Den umiddelbare analyse er altså at fokus i konstruktioner med *passato remoto* ikke primært er på *at* en hændelse har fundet sted, men på *hvad* der fandt sted som et selvstændigt faktum. Komplementsætningen fungerer her ikke blot som angivelse af en hændelses forekomst, men realiserer en afsluttet og tidsligt afgrænset begivenhed der kan indgå som et selvstændigt led i den videre diskurs.

5.3. Opsamling

Samlet set peger analysen på at modusvalget ved ske-verber afspejler hvilken type indhold komplementsætningen betegner. Konjunktiv anvendes når komplementsætningen betegner et sagforhold, dvs. når fokus er på at en hændelse indtræffer, uanset hyppighed eller gentagelse. Indikativ er derimod forenelig med de tilfælde hvor komplementsætningen fremstår som en selvstændig informationsenhed og derfor må analyseres som en proposition.

6. Diskussion

I det omfang indikativ korrelerer med informationsmæssig selvstændighed og diskursiv prominens, rejser analysen spørgsmålet om hvilken rolle assertionsteori kan – og ikke kan – spille i forklaringen af modusvalget.

Dette spørgsmål diskuteres i det følgende sammen med den gængse tredeling af konjunktivens anvendelser som ske-verber vanskeligt lader sig indpasse entydigt i.

6.1. Assertionsteori og diskursiv prominens

I sin analyse af modusvalg ved komplementsætninger argumenterer Wandruszka (2001: 446) for at konjunktiv anvendes i de tilfælde hvor helsætningen bærer assertionen. Konstruktioner med ske-verber som *succedere* analyseres i denne sammenhæng som udsagn af typen *succedere l'avvenimento X*, hvor *succedere* asserterer forekomsten af en begivenhed, mens selve indholdet af komplementet ikke udgør ytringens assertive kerne.

Problemet med en sådan analyse er at den i princippet kan anvendes på alle komplementsætningskonstruktioner. Man kunne fx konstruere parallelle parafraser som *hun ytrede ytringen X* og *hun blev opmærksom på faktum X*. Dermed kan man i realiteten argumentere for at alle komplementsætninger er ikke-asserterede. Netop dette peger mod et mere grundlæggende problem: Hvis kriterierne for ikke-assertion er så brede at de kan udstrækkes til alle komplementsætninger, mister distinktionen sin forklaringskraft. I det lys er det nærliggende at inddrage Cristofaros (2003) analyse, hvorefter komplementsætninger i udgangspunktet kan betragtes som ikke-asserterede. Hvis man følger denne position, bliver det vanskeligt at basere kontrasten mellem konjunktiv og indikativ på spørgsmålet om assertion alene idet både konjunktiv og indikativ i så fald kan betegne ikke-asserteret indhold. Jeg argumenterer derfor for at assertion ikke kan fungere som en generel og primær forklaringsfaktor for modusvalget ved ske-verber. Dette betyder imidlertid ikke at assertion som begreb må opgives, men snarere at det er nødvendigt at sondre mellem to forskellige måder at forstå assertion på.

Den ene forståelse ser assertion som en sætningspragmatisk relation hvor helsætningen kaster en form for (ikke-)assertiv skygge over komplementsætningen. Det var denne forståelse der blev forkastet ovenfor. Den anden forståelse – som er forenelig med Boye og Harders (2007) analyse – ser assertion som et diskursafhængigt spørgsmål om hvilket led i konstruktionen der har primær assertiv status i en given kontekst. Denne diskursive forståelse gør det muligt at forklare den observerede variation i modusvalget: Komplementsætninger til ske-verber betegner som udgangspunkt et sagforhold og realiseres derfor i konjunktiv, men i visse kontekster kan komplementsætningerne “opgraderes” til propositioner idet de fremstår som mere selvstændige informationsenheder. I sådanne tilfælde fungerer

komplementsætningen diskursivt som ytringens assertive kerne, og modusvalget følger dermed den assertive funktion som indholdet ellers ville have i en helsætning. Dette motiverer brugen af indikativ, som netop er forenelig med propositionelt, assertivt indhold.

6.2. *Alternativ til den gængse tredeling*

Den foregående analyse peger på at den gængse tredeling af styrende prædikater ikke i tilstrækkelig grad indfanger de systematiske mønstre i modusvalget ved ske-verber. I stedet synes en mere grundlæggende distinktion mellem **sagforholdsprædikater** og **propositionsprædikater** at være mere forklaringskraftig. Med sagforholdsprædikater forstås her prædikater der tager et sagforhold som deres semantiske argument, mens propositionsprædikater tager en proposition som deres semantiske argument.

Den første gruppe omfatter volitive prædikater som *richiedere* ‘anmode’, *fare* ‘gøre’, *ottenere* ‘opnå’, *impedire* ‘forhindre’ og *lasciare* ‘tillade’, men altså også ikke-volitive prædikater som ske-verber samt visse andre prædikater der ikke uden videre kan beskrives som volitive, såsom *aspettare* ‘vente’. Sidstnævnte passer mindre godt ind i en volitionsbaseret klassifikation (jf. Wandruszka 2001: 421), men lader sig uden vanskelighed analysere som sagforholdsprædikater, hvilket peger på at sagforholdsdistinktionen er mere rummelig end en snæver volitionsbaseret klassifikation.

Den anden gruppe kan opdeles i to undergrupper.

- (i) **Subjektive propositionsprædikater**, herunder dubitative prædikater som *dubitare* ‘tvivle’ og *credere* ‘tro’ samt valutativ-faktive prædikater som *essere contento* ‘være glad for’ og *essere giusto* ‘være rigtig’. Disse forenes ved at komplementpropositionen vurderes ud fra et subjektivt perspektiv idet talerens eller agentens personlige vurdering, overbevisning eller holdning udtrykkes. Disse prædikater tager typisk konjunktiv.
- (ii) **Objektive propositionsprædikater**, herunder ytringsprædikater som *dire* ‘sige’ og *chiedere* ‘spørge’ samt vidensprædikater som *sapere* ‘vide’ og *insegnare* ‘lære’. Disse forenes ved at komplementpropositionen fremsættes som objektivt sand eller kendt uden at der udtrykkes personlig vurdering, overbevisning eller usikkerhed. Disse prædikater tager typisk indikativ.

7. Konklusion

Denne artikel har undersøgt modusvalget i komplementsætninger til italienske ske-verber (*capitare, succedere, accadere, avvenire*) på grundlag af korpusdata fra CORIS. Resultaterne viser at konjunktiv er den dominerende modus ved ske-verber, men at der samtidig forekommer systematisk variation mellem verberne, særligt ved *succedere* og (i mindre omfang) *avvenire* som relativt ofte realiserer indikativ.

Analysen peger på at denne variation ikke kan forklares tilfredsstillende ved de gængse modalbaserede tilgange eller ved en snæver forståelse af (ikke-)assertion som en “modal skygge” projiceret af helsætningen. I stedet viser materialet at modusvalget afspejler hvilken type indhold komplementsætningen betegner: Konjunktiv forekommer som udgangspunkt når komplementsætningen betegner et sagforhold, dvs. når fokus er på forekomsten af en hændelse eller tilstand, uanset om denne er specifik, gentagen eller sjælden. Indikativ forekommer derimod i de tilfælde hvor komplementsætningen fremstår som en mere selvstændig informationsenhed og derfor må analyseres som en proposition. Dette er i overensstemmelse med nyere analyser af modus hvor konjunktiv som udgangspunkt forbindes med sagforhold, mens indikativ forbindes med propositioner.

Resultaterne peger endvidere på at den gængse tredeling af konjunktivkontekster ikke er tilstrækkelig for ske-verber, og der foreslås i stedet en tdeling mellem sagforholds- og propositionsprædikater.

Om forfatteren

Anders Tvistelgaard, ph.d., postdoc, Università degli studi di Torino.

Referencer

- Achard, Michel (1998): *Representation of Cognitive Structure: Syntax and Semantics of French Sentential Complements*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110805956>.
- Andersen, Anders (2023): *The polyfunctional subjunctive: A functional-cognitive approach to the Italian subjunctive*. Ph.d. afhandling, Københavns Universitet.
- Bach, Svend & Jørgen Schmitt Jensen (1990): *Større italiensk grammatik*. København: Munksgaard.

- Boye, Kasper (2023): Propositions and states-of-affairs: A cognitive linguistic approach. I: *Propositionale Argumente im Sprachvergleich/Propositional arguments in cross-linguistic research: Theorie und Empirie/Theoretical and empirical issues*. Jutta M. Hartmann & Angelika Wöllstein (red.). Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 85-114. <https://doi.org/10.24053/9783823394105>.
- Boye, Kasper & Peter Harder (2007): Complement-taking predicates: Usage and linguistic structure. *Studies in Language* 31(3), 559-606.
- Boye, Kasper & Peter Harder (2018): Verbalmodus og sætningsmodus. I: *Ny forskning i grammatik* 25. Klaus Geyer, Alexandra Holsting, Peter Juul Nielsen & Uwe Kjær Nissen (red.). Frederiksberg: Dansk Sprognævn, 4-15. <https://doi.org/10.7146/nfg.v26i25.109299>.
- Bronzi, Anna Maria (1977): Indicativo e congiuntivo nelle complete italiane. *Studi di grammatica italiana* 6, 425-450.
- Bybee, Joan (1998): "Irrealis" as a Grammatical Category. *Anthropological Linguistics* 40(2), 257-271.
- Cristofaro, Sonia (2003): *Subordination*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199282005.001.0001>.
- Croft, William (2022): *Morphosyntax: Constructions of the world's languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dik, Simon (1997): *The theory of functional grammar, Part 2: Complex and derived constructions* (red. Kees Hengeveld). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Dixon, R.M.W. (2006): Complement clauses and complementation strategies in typological perspective. I: *Complementation*. R.M.W. Dixon & A.Y. Aikhenvald (red.). Oxford: Oxford University Press, 1-48.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth, Kasper Boye & Peter Harder (2019): *Semantik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Giorgi, Alessandra & Fabio Pianesi (1997): *Tense and aspect: From semantics to morphosyntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Givón, Talmy (1994): Irrealis and the subjunctive. *Studies in Language* 18(2), 265-337.
- Jones, Michael Allan (2010): *Foundations of French syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Korzen, Hanne (1999): Principper for opstillingen af modus i kompleks-sætninger på fransk. I: *Ny forskning i grammatik* 6. Carl Bache, Lars Heltoft & Michael Herslund (red.). Odense: Odense Universitetsforlag, 181-203. <https://doi.org/10.7146/nfg.v7i6.24001>.

- Langacker, Ronald (2010): Control and the mind/body duality: Knowing vs. effecting. I: *Cognitive linguistics in action: From theory to application and back*. Michal Choinski, Łukasz Wiraszka & Elżbieta Tabakowska (red.). Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 165-207. <https://doi.org/10.1515/9783110226096.3.165>.
- Lyons, John (1977): *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511620614>.
- Portner, Paul (2011): Verbal mood. I: *Semantics: An international handbook of natural language meaning, vol. II*. Claudia Maienborn, Klaus von Stechow & Paul Portner (red.). Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 1262-1291.
- Portner, Paul (2018): *Mood*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199547524.001.0001>.
- Rochette, Anne (1988): *Semantic and Syntactic Aspects of Romance Sentential Complementation*. Ph.d. afhandling, Massachusetts Institute of Technology.
- Salvi, Giampaolo & Laura Vanelli (2004): *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Schmitt Jensen, Jørgen (1970): *Subjonctif et hypotaxe en italien: Une esquisse de la syntaxe du subjonctif dans les propositions subordonnées en italien contemporain*. Odense: Odense University Press.
- Wandruszka, Ulrich (2001): Frasi subordinate al congiuntivo. I: *Grande grammatica italiana di consultazione* (vol. II). Lorenzo Renzi & Giampaolo Salvi (red.). Bologna: Il Mulino, 415-481.